

AȘEZAREA DACO-ROMANA DE LA STRAJA

Cercetările întreprinse în ultima vreme de-a lungul traseului viitorului canal Dunăre-Marea Neagră au avut darul să surprindă în apropiere de Straja, o întinsă și importantă așezare rurală de epoca romană¹.

Situată la aproximativ 300–1000 m vest de șoseaua ce leagă satul Straja de comuna Cumpăna, ea se află într-o zonă cultivată în întregime cu cultură mare de porumb.

Înainte de începerea săpăturilor o cercetare de suprafață ne-a îngăduit să observăm o cantitate serioasă de material arheologic, scos la iveală în urma lucrărilor agricole, ceea ce indica existența unui nivel de locuire superficial.

Sondajele efectuate într-una din zonele unde se grupau cu deosebire vestigiile antice, au confirmat această primă impresie².

Avem de-a face cu un singur strat de cultură ce merge pînă la adîncimea maximă de 0,30–0,40. El a fost în cea mai mare parte răscolit de arăturile repetate ceea ce a făcut ca observațiile arheologice să fie deosebit de dificile. În ciuda acestor condiții au fost surprinse totuși urmele mai multor locuințe de suprafață, identificate pe baza unui strat subțire de lutuială ce acoperise cu siguranță podeaua locuințelor.

O situație mai clară a fost prinsă în S. VIII unde au fost cercetate patru asemenea complexe. Două din ele se întretaiau parțial, L₂ tăind-o pe prima și adîncindu-se cu 0,10 m sub nivelul celeilalte. Această constatare ne obligă să ne gîndim la existența a două fraze de locuire în cadrul așezării noastre.

În ceea ce privește tehnica de construcție a locuințelor, ea se leagă de vechile tradiții autohtone. După stratul de cenușă și arsură depus pe podeaua locuințelor, provenit din arderea acestora, presupunem că ele erau construite în cea mai mare parte din material lemnos și lut. Nu avem nici un indiciu de folosire a pietrei la acest tip de locuințe. Singurele ele-

¹ Așezarea a fost depistată în urma cercetărilor de teren efectuate de cercetători ai Institutului de Arheologie în colaborare cu Muzeul de Arheologie și Istorie națională Constanța, conduse de Petre Diaconu.

² Cercetările în acea zonă au fost efectuate împreună cu Al. Barnea.

mente de construcție atestate au fost piroanele de fier și diferitele tipuri de tegulae fig. 1/3,10.

Prezența tegulaelor semnalează deja contactul cu civilizația provincial romană deja instalată pe teritoriul Dobrogei.

În pivița formei și dimensiunilor locuințelor, deși nici una nu a putut fi cercetată în întregime, după indiciile pe care le avem, considerăm că ele erau rectangulare cu laturile de pînă la 4 m.

O primă analiză a materialului arheologic demonstrează existența deopotrivă a elementelor de tradiție autohtonă alături de cele provincial romane ceea ce ne indică de la început o locuire de epocă romană.

A fost descoperit astfel un material ceramic bogat, alături de piese mărunte de bronz și fier ca și fragmente de vase de sticlă.

În cadrul ceramicii semnalăm un număr considerabil de fragmente ce au aparținut unor vase lucrate cu mîna cît și din pastă fină sau zgrunțuroasă lucrate la roată. Din prima categorie menționăm bine cunoscutele oale decorate cu briu alveolar, cățuile și străchinile fig. 1/7,8.

Un decor mai puțin obișnuit și anume un briu alveolar, sub formă de potcoavă, a fost descoperit pe un fragment de oală aplicat imediat sub buza vasului fig. 1/11.

Un asemenea decor a mai fost semnalat și în necropola daco-romană de la Enisala datată în sec. I-II e.n. cît și în mediul carpic, ceea ce ne ajută la fixarea unor repere cronologice mai sigure³.

Cățuile și străchinile sînt și ele tipuri cunoscute în primele secole ale erei noastre. Amintim astfel o cățuie cu impresiuni la bază documentată în perioada romană atît în provincii cît și la dacia liberi. Deasemenea tipul de strachină descoperit a fost de curînd semnalat la dacia liberi din Muntenia pe baza descoperirilor de la Tîrgșor, Tîrgoviște și Străulești, ca o continuare tardivă a vechilor tradiții La Tène⁴.

Categoria ceramicii lucrate la roată este reprezentată în cea mai mare parte prin ceramica provincial romană în defavoarea celei dacice tradiționale. Noile condiții create odată cu transformarea acestei zone în provincie romană, își pun deja amprenta în primul rînd asupra culturii materiale.

Aflată nu departe de Tomis, așezarea de la Straja intră rapid în procesul de romanizare. Populația preia repertoriul ceramicii provincial romane, cu o varietate de forme, lucrate din pastă roșie prevăzute în cea mai mare parte cu firnis.

În această categorie se înscriu străchinile, bolurile, cănițele cu una sau două torți, precum și ulcioarele fig. 1/1, 2, 4, 13 12, 13 ; fig. 2/3-5. Remarcăm faptul că toate sînt forme ce aparțin perioadei romane timpurii. Ne oprim cu deosebire la bolul - străchinuță cu pereții drepți și inel în relief care a fost bine datat în teritoriile nord și vest pontice la limita în sec. I și II⁵ e.n. fig. 2/4.

³ Mircea Babeș, SCIV, 22, 1971, 1 pag. 30, nota 45.

⁴ Gh. Diaconu, SCIV, 28, 1977, 2 pag. 257-260.

⁵ D. Toncev, Godišnik-Plovdiv, IV, 1960, p. 124 și urm.

Alături de ceramica fină roșie de lux întâlnim și ceramica uzuală cu pereții mai groși din care au fost confecționate diversele tipuri de amfore și oale cu sau fără torți fig. 1/6.

Amforele au de regulă gîtul aproximativ cilindric cu buza îngroșată iar fundul ascuțit sau plat.

Prezența unui număr considerabil din astfel de recipiente indică existența unui schimb intens cu centrele urbane și posibilități însemnate de consum.

Cea de a 3-a categorie ceramică judecînd după pasta din care au fost confecționate vasele, este cea zgrunțuroasă.

Ea este atestată prin vase cu sau fără torți. După fragmentele păstrate distingem oala cu corpul bombat, fundul drept iar buza răsfrintă și șențuită în interior, un tip de vas deosebit de răspîdit în numeroase variante. Mai puțin întîlnite sînt vasele cu două torți, dar ele sînt totuși prezente așa cum demonstrează torțile late și puternic șențuite pe fața lor exterioară, descoperite în așezarea noastră fig. 1/5,9.

Urmărirea acestei categorii ceramice a devenit în ultimul timp de o deosebită importanță pentru cei ce se ocupă de problema romanizării populației autohtone din toate teritoriile locuite de daci.

Întrucît ea este adoptată și de dacii liberi și va persista, evoluînd neconținut, în perioadele următoare este indiciu cel mai sigur al persistenței culturii daco-romane pînă la formarea poporului român.

Faptul că în așezarea noastră, ceramica zgrunțuroasă se află într-o proporție redusă față de celelalte categorii, își găsește singura explicație în faptul că ne aflăm într-o perioadă de început a stăpînirii romane în Dobrogea, cînd procesul de simbioză culturală daco-romană se afla într-o fază incipientă. Păstrarea într-un număr mare a vaselor lucrate cu mîna vine în sprijinul afirmației noastre. Este de altfel cunoscut că populația autohtonă a preluat mai întîi ceramica de lux, procurîndu-și-o pe baza schimbului și numai ulterior și-a însușit ceramica zgrunțuroasă pe care au adoptat-o definitiv, înlocuind tot mai mult ceramica lucrată cu mîna.

Revenind asupra celorlalte descoperiri nu ne vom opri decît asupra a două fibule deosebit de valoroase pentru problema datării mai strînse a așezării de care ne ocupăm.

Deși găsite în stare fragmentată și puternic oxidate am reușit să identificăm cu destulă siguranță tipul căruia îi aparține fiecare exemplar în parte.

Prima piesă confecționată din bronz este de tipul cu butoni pe arc și portografă laterală fig. 2/1. Acest gen de fibulă a cunoscut o răspîndire deosebită la Dunărea de Jos și Pannonia fiind datată pe baza a numeroase descoperiri, în a doua jumătate a sec. I e.n.⁶

Cea de a 2-a fibulă este confecționată tot din bronz, dintr-o singură bucată. Arcul este aplatizat și ornamentat cu două șiruri de impresiuni fig. 2/2. Exemplare similare au fost semnalate pe litoralul nord-pontic la

⁶ A. K. Ambroz, *Arh. S.S.S.R.*, D. 1-30, Moscova, 1966, p. 41, pl. 8/1, 2; Párducz Mihály, *Folia Archaeologica III-IV* Budapesta 1941, p. 7, pl. II/3.

Panticapaion, Olbia și Neapole în complexe de sec. II e.n.⁷ Pe baza celor două fibule și a întregului material ceramic credem că putem data cu destulă certitudine așezarea de la Straja în sec. I-II e.n. În aceste condiții descoperirea noastră se înscrie alături de așezarea de la Bugeac⁸ și necropola de la Enisala⁹ printre cele mai timpurii mărturii de epocă romană din Dobrogea care au format obiectul unor cercetări sistematice.

Nu trebuie să trecem cu vederea că lor li se adaugă numeroase descoperiri întâmplătoare susceptibile a fi atribuite acestei perioade și în care surprindem aceleași caracteristici generale ce ne vorbesc de persistența unor elemente culturale tradiționale alături de cele noi provincial-romane.

Sigur că pe întinsul Dobrogei fiecare așezare își păstrează caracterul său specific în funcție de gradul în care au fost cuprinse în procesul romanizării datorat la rîndul său unei multitudini de factori dintre care apropierea sau depărtarea de centrele urbane dețin primul loc.

Pe această linie așezarea de la Straja se înscrie printre centrele rurale ce au fost puternic influențate de cultura provincial-romană păstrîndu-și însă elementele de bază tradiționale cum sînt tipul de locuințe, confecționîndu-și mai departe o parte din vasele specifice pentru ca restul să și le procure prin schimburi deosebit de intense impuse de centrele urbane apropiate.

RÉSUMÉ

L'AGGLOMERATION DACO-ROMAINE DE STRAJA

Les recherches archéologiques effectuées ces dernières années le long du tracé prévu pour le futur canal reliant le Danube à la Mer Noire ont permis de localiser dans les environs de la commune de Straja les vestiges d'une agglomération rurale d'époque romaine. Grâce aux sondages effectués sur place, on mis au jour un seul horizon culturel comportant deux phases d'habitat. Il s'agit de plusieurs habitations en surface du sol, le plancher enduit d'argile et les cloisons de bois crépi avec de la glaise, comme en témoigne la couche de cendre résultée de leur combustion. À retenir comme illustrant les matériaux dont les constructeurs se sont servis plusieurs gros clous de fer et deux types de tuiles. Le mobilier archéologique de ces habitations se compose de poterie, ainsi que d'un certain nombre d'objets de bronze, fer ou verre. Relevons l'usage de la céramique autochtone au même titre que celle de type romain provincial. La première catégorie comporte des pièces confectionnées à la main — pots, cassolettes, écuelles. Plus richement illustrée, la seconde catégorie compte plusieurs espèces céramiques, à savoir : la céramique de luxe, teinte en rouge et décorée à vernis (divers types de petites tasses et petites écuelles, ainsi que des cruches) ; la céramique avec beaucoup de sable dans la composition de la pâte (amphores et pots aux parois épaisses) ; la céramique grumeleuse (pots et quelques types de récipients munis d'anses). Partant du matériel céramique, auquel s'ajoute deux fibules de bronze, typiques pour la période de haute époque romaine, on a daté l'agglomération de Straja de la seconde moitié du Ier siècle et du IIe siècle de n.è.

⁷ A. K. Ambroz, *op. cit.*, pl. 5/9.

⁸ C. Scorpan, *Pontica*, 2, 1969, pag. 43-81.

⁹ *Supra* nota 3.

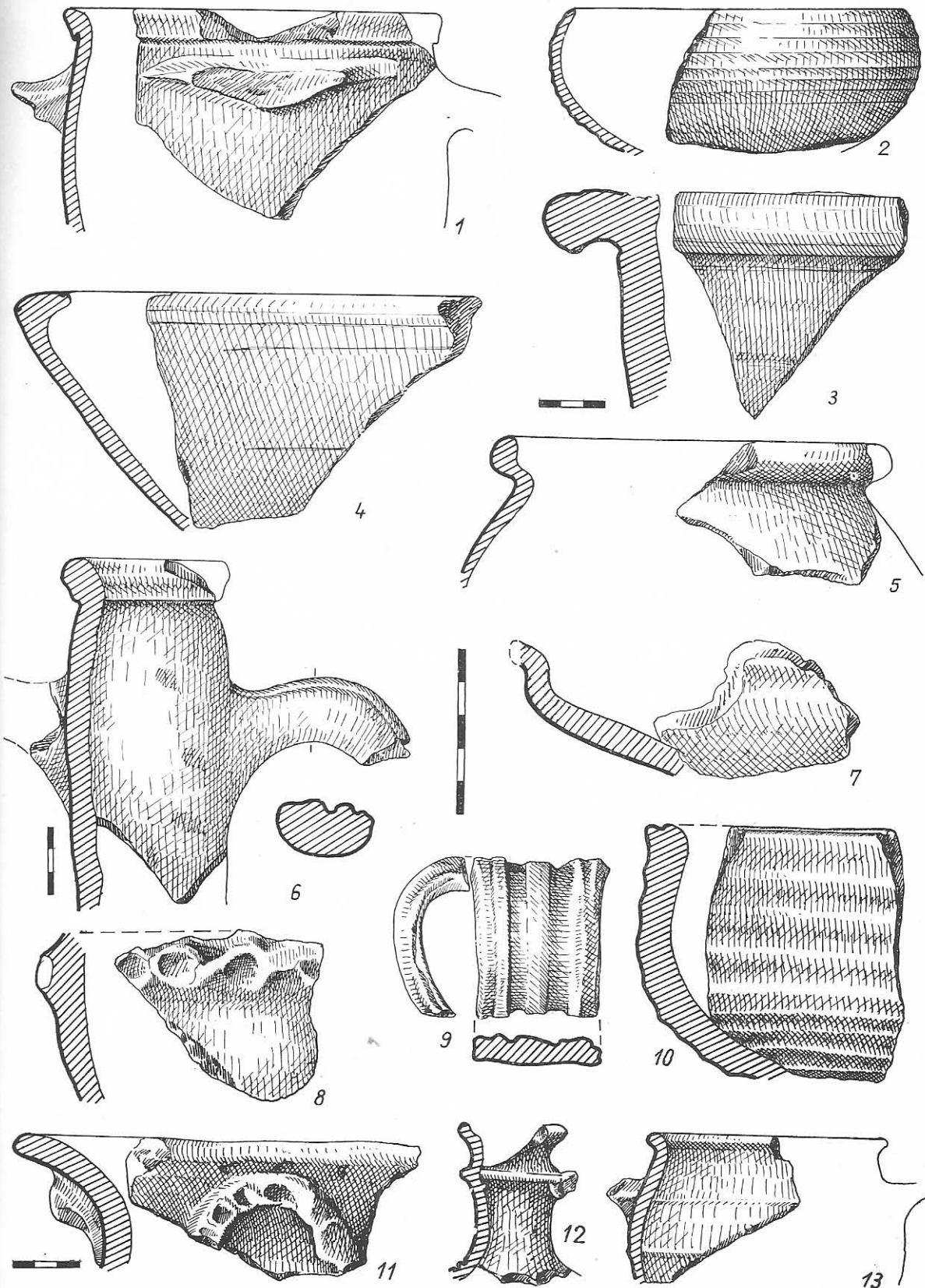

Fig. 1. Ceramică provincial romană (1, 2, 4, 5, 6, 9, 12, 13), tegulae romane (3, 10) și vase dacice lucrate cu mina (7, 8, 11).

Fig. 1. Céramique de type romain provincial (1, 2, 4, 6, 9, 12, 13) ; tuiles romaines (3, 10) ; céramique de type dacien travaillée   la main (7, 8, 11).

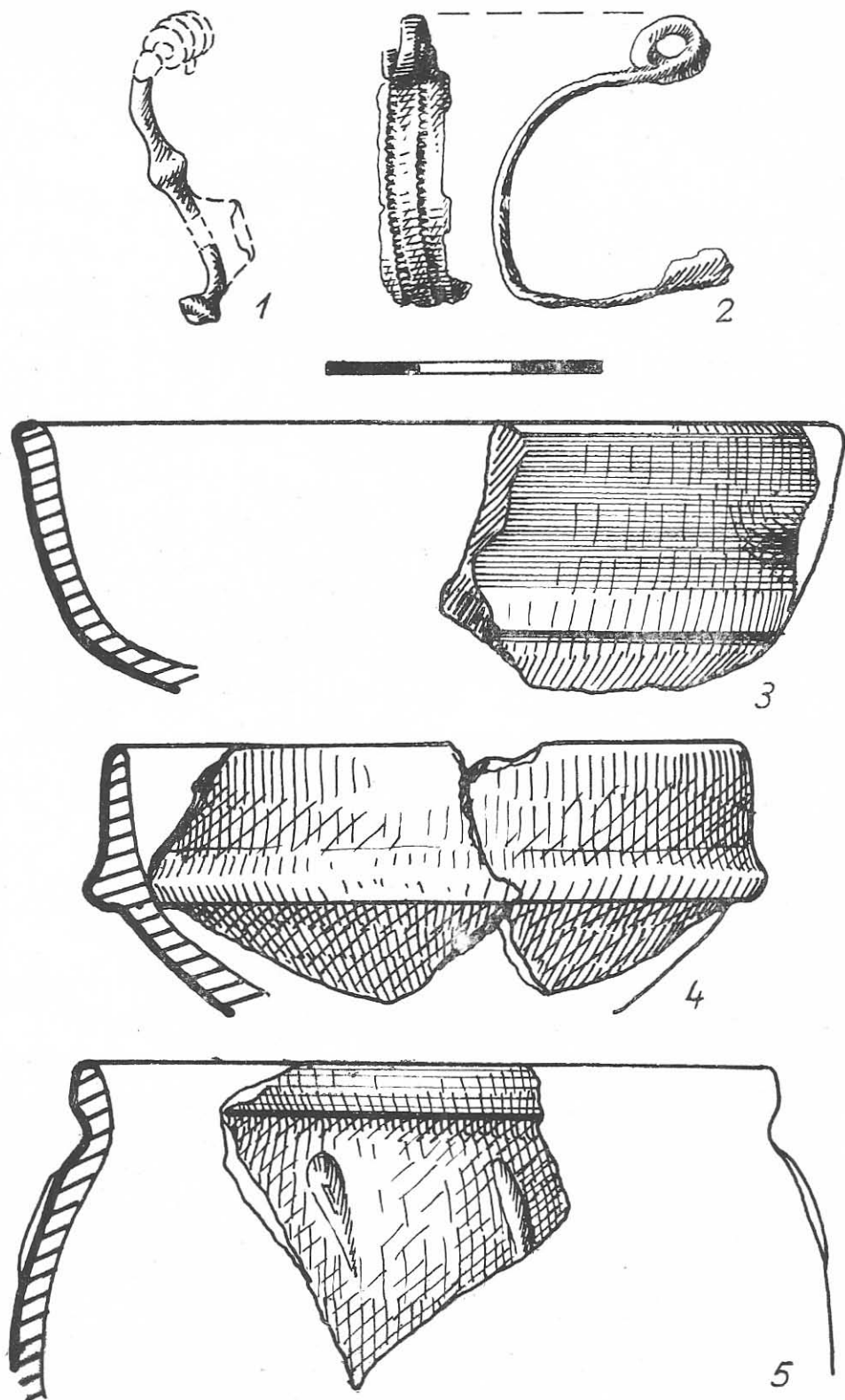

Fig. 2. Fibule de bronz (1, 2), boluri și cănițe decorate cu firnis roșu (3-5).
 Fig. 2. Fibules en bronze (1, 2) ; écuelles et cruches, à vernis rouge (3-5).